

معین شرقی
حقوق‌دان

برجام، آرمان‌گرایی یا واقع‌گرایی

بیش از یک سال از روی‌کارآمدن دولت جدید می‌گذرد. دولت قبلی اقدامات محکم و قابل‌قبولی درخصوص احیای سیاست خارجی و اصلاح روابط دیپلماتیک بین‌المللی و برجام برداشت و حداقل انتظار ادامه حضور پرقدرت کشور در عرصه‌های بین‌المللی بود که مهم‌ترین برایند آن فربه‌شدن سفره اقتصادی کشور و معیشت مردم عزیز می‌توانست باشد. وضعیت حاکم بر بن‌بست دیپلماتیک میان ایران و غرب بر سر احیای برجام نگرانی‌های فراوانی را در میان مردم ایجاد کرده است، به نوعی که کارشناسان اقتصادی اثر مستقیم آن را در تأمین نیازهای اولیه مثل غذا و دارو نیز پیش‌بینی می‌کنند. در صورت شکست مذاکرات هسته‌ای، ایران به طور چشمگیر و فزاینده‌ای در صحنه بین‌المللی منزوی خواهد شد. موضع فعلی ایران بسیار متفاوت از چند سال گذشته است. پیش‌ازاین دولت آمریکا سعی بر فعال‌سازی مجدد تحریم‌ها کرده که با توجه به موضع ایران پاسخ تحقیرآمیزی شامل حال آمریکا شد. دستاورد فعلی کشور مبنی بر سیاست اقتصاد مقاومتی در برابر

زورگویی‌های غرب ستودنی است و کشور و مردم را در برابر محرومیت و بحران بیشتر در امان نگه داشته است؛ اما این امر کافی نیست و رشد سیاسی-اقتصادی کشور منفی شده و انزوای بین‌المللی باعث می‌شود پیشرفت کشور متوقف شود. تجربه سال‌های گذشته نشان می‌دهد که حمایت سیاسی-اقتصادی ناشی از تعاملات با کشورهای بلوک شرق و همسایه محدود و مشروط خواهد بود و از نوع روابط عمیق نخواهد بود؛ بنابراین واضح است که ایران نیازمند حضور در اتحادهای فرامنطقه‌ای و عمیق است. از طرفی فروپاشی مذاکرات بین‌المللی هسته‌ای می‌تواند اخلال عمده در روابط سیاسی با کشورهای همسایه مثل امارات و عربستان را در پی داشته باشد. کشورهای مذکور همواره تحت فشار فزاینده آمریکا برای منزوی‌کردن ایران بوده‌اند که بعد از تحقق‌نیافتن توافق، بیشتر هم خواهد شد. ایران نیازمند تحریم‌واقع‌گرایانه در برابر احیای برجام است. نه موضع ایدئال‌گرایانه. باید توجه داشت که تدبیر موضع واقع‌گرایانه به منزله تعظیم در برابر آمریکا

نیست و مطابق فرمایشات و رهنمودهای رهبری مواضع آمریکا هیچ‌گاه خالصانه نبوده و نیست؛ اما شرایط خاص حاکم در کشور نیازمند تدبیر اساسی و سیاست حرفه‌ای درخصوص روابط بین‌الملل است. بسیاری از دولت‌های اروپایی با سیاست‌های آمریکا موافق نیستند و این فرصت بسیار مغتنمی برای ایران است که تا حدی نسبت به کلیات توافق سیاست نشان داده تا در آتیه امکان تعاملات بیشتر با دولت‌های اروپایی و غیرمتخاصم فراهم شود. شرایط حاکم در منطقه نیز نمایانگر اقتدار جمهوری اسلامی است؛ به نوعی که با وجود تلاش‌های رژیم صهیونیستی مبنی بر حملات نظامی به ایران کشورهای همسایه مثل امارات و عربستان و قطر ... نیز با آن موافق نیستند و پیگیر ایجاد روزه‌های برای شرایط آرام و افزایش همکاری با ایران هستند. توسعه توانایی مقاومت در برابر تحریم، تاکتیک هوشمندانه‌ای بود که ایران را در بهترین موقعیت ممکن برای مذاکره برای یک توافق عادلانه با ایالات متحده قرار داد. اکنون که یک معامله برد-برد روی میز است، سیاست‌گذاران کشور

ناید تاکتیک‌های خود را با استراتژی اشتباه بگیرند. هیچ راهبردی درمورد بستن مسیرهای حیاتی توسعه و دعوت به انزوا از سوی جامعه بین‌المللی وجود ندارد. در این شرایط دولت آمریکا مجبور است در رویکرد دیپلماسی با ایران شجاع‌تر و انعطاف‌پذیرتر باشد.

مذاکرات برجامی استمرار دارد

شهریار حیدری**عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس**

مذاکرات برجامی ادامه دارد اما هم مردم و هم ما نگران طولانی و فرسایشی‌شدن مذاکرات هستیم. از آنجایی که ایران یک طرف قضیه است و طرف دیگر غربی‌ها هستند، آمریکا به دنبال طولانی‌شدن روند مذاکرات و تأمین منافع خود است و جمهوری اسلامی ایران هم دنبال پایان مذاکرات همراه با نتیجه مثبت برجام است. این طبیعی است که بخواهیم بعد از این همه سال، از سال (۲۰۱۵) تاکنون برجام نتیجه مثبتی مثل لغو تحریم‌های ظالمانه علیه ایران به دنبال داشته باشد. این یک واقعیت است که طولانی‌شدن مذاکرات به نفع ما نیست و دولتمردان نیز چنین چیزی را نمی‌خواهند، چراکه ادامه‌دارشدن تحریم‌ها نفعی برای ما ندارد و این بازی

AFP، عکس

زمزمه‌هایی مبنی بر آغاز دوباره مذاکرات در وین شنیده می‌شود

آماده‌باش دوباره برجام

عبدالرحمن فتح‌اللهی: مذاکرات هسته‌ای و مهم‌تر از آن احیای برجام اکنون در یکی از پیچیده‌ترین، حساس‌ترین و در عین حال مهم‌ترین دوران‌های خود به سر می‌برد تا جایی که با گذشت ۱۴۳ روز از بن‌بست گفت‌وگوهای وین و حتی با وجود شکست نشست دوحه، این فضای گنگ عملاً هرگونه تحلیل و ارزیابی قطعی را به محاق برده است. مجموعه رفتارهای متعدد، متنوع و متضاد در بین شرکای برجامی عملاً هرگونه گزاره‌ای را بی‌ارمون شکست قطعی مذاکرات و عدم احیای برجام، نه به طور کامل رد می‌کند و نه تأیید؛ در راستای همین وضعیت مبهم برجامی در حالی که این روزها اخبار و گمانه‌زنی‌هایی از قوت‌گرفتن شکست کامل مذاکرات احیای توافق هسته‌ای می‌گویند، دیروز یکشنبه یکی از اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس یازدهم از احتمال ازسرگیری گفت‌وگوهای هسته‌ای در روزهای آتی سخن گفت.

یعقوب رضازاده در گفت‌وگویی با خبرگزاری ایسنا عنوان کرد: «در چند روز گذشته اعضای کمیسیون امنیت ملی جلساتی با آقای باقری، رئیس تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای داشتند. طبق مباحث مطرح‌شده با توجه به تلاش‌های طرف‌های اروپایی برای به‌نتیجه‌رسیدن مذاکرات برجام، احتمالاً در روزهای آینده دور جدید مذاکرات برگزار خواهد شد». آن‌طور که این عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی عنوان داشته است دور جدید گفت‌وگوهای احتمالی بر سر احیای برجام در وین، پایتخت اتریش خواهد بود. این در حالی است که برخی کارشناسان این احتمال را مطرح می‌کردند که دور بعدی مذاکرات دوباره در دوحه و به شکل گفت‌وگوهای غیرمستقیم جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا با میانجیگری اتحادیه اروپا خواهد بود. بنابراین اگر گفته‌های یعقوب رضازاده نزدیک به واقعیت باشد، مذاکرات در همان فرمت قدیمی خود، یعنی گفت‌وگوی ایران با ۴+۱ و ایالات متحده بی‌گرفته خواهد شد.

ساعاتی بعد از گفت‌وگوی رضازاده، علی باقری‌کنی مذاکره‌کننده ارشد ایران در رشته توییتی نوشت: «ما ایده‌های پیشنهادی شکلی و محتوایی خود را به‌منظور هموارساختن مسیر برای جمع‌بندی سریع مذاکرات وین، که با هدف اصلاح یک شرایط پیچیده خسارت‌بار ناشی از خروج یک‌جانبه و غیرقانونی آمریکا آغاز شده، به طرف‌های مقابل ارائه دادیم. ما به‌صورت نزدیک با شرکای برجامی خود، به‌ویژه هماهنگ‌کننده، به‌منظور ارائه فرصتی دیگر به آمریکا برای نشان‌دادن حسن نیت و مسئولیت‌پذیری خود کار می‌کنیم. ایران آماده جمع‌بندی مذاکرات در مدت زمان کوتاهی است، اگر طرف مقابل نیز آماده اقدام مشابه باشد». این اظهارات گزاره موافقت ایران با ازسرگیری مذاکرات را بیشتر تقویت می‌کند. در این بین جورف بول نیز از سه‌شنبه هفته

گذشته دور جدیدی از تلاش‌های برای ازسرگیری گفت‌وگوهای هسته‌ای و احیای برجام را آغاز کرده است. مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا شش روز قبل، از پیش‌نویس جدیدی درخصوص برنامه هسته‌ای ایران برده برداشت که در عین برخورداری ایران از مزایای اقتصادی این برجام می‌تواند به نگرانی‌های غرب پیرامون برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی پایان دهد. بول با استناد به این متن توافق خود از طرف‌های شرکت‌کننده در مذاکرات به خصوص ایران و آمریکا خواست این پیش‌نویس را قبول کنند تا مانع بروز «بحران خطرناک» شوند. در همین راستا مهدی ذاکریان در اظهارنظری صریح که با «شرق» داشت، عنوان کرد: «شکست ابتکار عمل جوزف بول، چه از طرف ایران یا ایالات متحده به معنی مرگ برجام خواهد بود». هرچند جوزف بول در مقاله‌ای که به قلم خودش در فایننشال‌تایمز به چاپ رسانده بود ادعان کرد پیش‌نویس مذکور «ایدئال نیست»، اما به نظر من او (بول) به عنوان واسطه در این مذاکرات می‌تواند «بهترین توافق ممکن» در شرایط کنونی باشد. کلیدواژه «بهترین توافق ممکن» که بول در مقاله‌اش به آن اشاره دارد به نحوی گزاره «توافق موفق»، را به ذهن متبادر می‌کند که برخی از تحلیلگران، کارشناسان و ناظران امر در داخل کشور هم به آن امید دارند. چراکه از دیدبه این طیف یک توافق موفق و حداقلی می‌تواند بستر لازم را برای نزدیک‌کردن نگاه‌های جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا فراهم کند و در ادامه با حل نكات اختلافی باقی‌مانده به توافق نهایی دست پیدا کرد. اکنون که اختلاف نظر تهران – واشنگتن در گفت‌وگوهای هسته‌ای به جدی‌ترین و شدیدترین حالت خود رسیده است تا جایی که حتی تمایلی برای ازسرگیری مذاکرات در دو طرف وجود ندارد، گزاره توافق موفق از آن دست راهکارهایی است که به تعدیل فضای تنش کنونی و خروج از بن‌بست فعلی منجر نشود. در مقابل این‌ نگاه هستند طیفی از

کارشناسان که معتقدند اساساً راهکاری به نام توافق موفق، نه یک راهسکار که یک «تله دیپلماتیک» از سوی اروپایی‌ها و ایالات متحده آمریکا برای جمهوری اسلامی ایران است. چراکه اگر تهران تعهداتی را به نام توافق موفق بپذیرد، می‌تواند مبنایی برای فشار و محدودیت بیشتر برای ایران در ابعاد مختلف باشد، بدون آنکه طرف مقابل و به خصوص دولت پادین امتیاز جدی به ایران داده باشد. ضمن آنکه این طیف که نگاهی بدبینانه نسبت به توافق موفق دارند، خاطرنشان می‌کنند که این به اصطلاح راهکار (توافق موفق)، عملاً آمریکا را بدون لغو کامل و گسترده تحریم‌ها به توافق هسته‌ای باز می‌گرداند تا بتواند از اهرم مکانیسم ماشه استفاده کند؛ ازاین‌رو باید با دیدۀ تردید به متن پیش‌نویس توافق جوزف بول نگریست. نکته مهم‌تری که در ادامه باید به آن اشاره کرد، ناظر به جزئیات توافق بولر است. در مقاله فایننشال‌تایمز، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا اشاره‌ای به جزئیات پیش‌نویس متن توافق مدنظرش نکرده است. اما روزنامه العربی جدید سه نقل از منابع نزدیک به روند مذاکرات هسته‌ای غیرمستقیم ایران و آمریکا با وساطت اتحادیه اروپا و کشورهای عربی خلیج فارس دست به انتشار جزئیاتی درخصوص پیشنهاد مسئول سیاست خارجه اتحادیه اروپا به تهران و واشنگتن زد. منابع العربی‌الجدید ادعا کردند که حسین امیرعبداللهیان، وزیر امور خارجه ایران چهارشنبه گذشته در تماس تلفنی با جوزف بول لحاظات تهران درخصوص این پیشنهاد را به وی ابلاغ کرده و گفته است که ایران به‌طورکلی مخالفت‌هایی با طرح دارد اما تاکنون به‌طور رسمی مخالفت خود را اعلام نکرده است. این منابع می‌گویند: «مسئولان ایرانی معتقدند که طرح اروپایی چیز مهم – بزرگی به پیش‌نویس توافقی که در مارس گذشته مطرح شده، اضافه نمی‌کند و پیشنهاد کنونی به‌طور کافی سه مطالبه اصلی تهران را برآورده نخواهد کرد». منابع العربی‌ جدید درباره مطالبات تهران گفته‌اند: «ایران خواهان گسترش چارچوب رفع تحریم‌ها، دادن ضمانت‌های کافی و همچنین اعلان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مبنی بر بستن پرونده تضمین‌های مربوط به اختلافات میان تهران و آژانس است؛ اختلافاتی که به سه سایت هسته‌ای ایران مربوط می‌شود و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی پیش از این مدعی شده بود که ایران در آنها فعالیت هسته‌ای اعلام‌نبنده دارد». در ادامه این منابع نزدیک به مذاکرات هسته‌ای بیان کردند که پیشنهاد جدید بولر رفع تحریم‌های بخشی از مؤسسات و شرکت‌های وابسته به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نه همه آنها را شامل می‌شود و جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا نیز متعهد می‌شود که دولتش به توافق احترام بگذارد. منابع یادشده در ادامه تأکید کردند که امیرعبداللهیان به بولر گفته است که ایران از پیشنهادها و ایده‌هایی که در راستای تکمیل مذاکرات و رسیدن به توافق هستند، استقبال می‌کند و هم‌زمان خواستار انجام مباحثات بیشتر راجع به پیشنهادهای اروپایی و همچنین پیشنهادهای تهران برای رسیدن به راه‌حل‌های مشترک است. البته منابع مذکور خاطرنشان کردند که پیشنهاد انجام دیدار میان علی باقری‌کنی، مذاکره‌کننده ارشد ایران با انریکه مورا، معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا نیز مطرح شده است. این منابع در بخش

دیگری تأکید داشتند که وزیر امور خارجه ایران نیز پیشنهادهای جدیدی درباره مسائل مورد اختلاف به بولر داده است. در بخش مهمی از این گزارش العربی جدید صراحتاً قید قیده شده است که منابع نزدیک به مذاکرات معتقدند که به نظر نمی‌رسد در آینده‌ای نزدیک شاهد توافقی باشیم و پیرو آن باید تا ماه سپتامبر و قبل از نشست شورای حکام آژانس در آن ماه منتظر بمانیم و ببینیم چه اتفاقی رخ می‌دهد؟». منابع العربی‌الجدید در پایان گفته‌اند: تماس‌های علی و غیرعلنی قطر و عمان با دوطرف ایرانی و آمریکایی به‌منظور نزدیک‌کردن رویکردهایشان ادامه دارد و تحرکات جدیدی برای تبادل زندانیان میان تهران و واشنگتن در حال انجام است. درحالی‌که نه تهران و نه واشنگتن واکنش رسمی مبنی بر پذیرش یا رد پیش‌نویس بولر نشان نداده‌اند و صرفاً از بررسی این پیشنهاد و ببینیم چه منابع ایران به اسرائیلی نقل کرده است که رابرت مالی، مذاکره‌کننده ارشد آمریکا به تل‌آویو گفته «از نظر من (مالی) برجام دیگر مرده؛ ایرانی‌ها پیشنهاد جدید بولر را نمی‌پذیرند». در آن سوی داستان برخی رسانه‌ها به نحوی از تلاش تهران برای ساخت بمب اتم گفته‌اند. در برخی کالاهای تلگرامی با انتشار ویدئویی، از ساخت اولین کلاهک اتمی در صورت حمله به نطنز خبر داده‌اند. در این ویدئو همچنین گفته شده است که شروع غنی‌سازی اورانیوم در تأسیسات سری در اعماق فوردو، ایران را در یک‌قدمی گریز هسته‌ای و ورود به جمع دارندگان تسلیحات اتمی قرار داده است». به دنبال انتشار این گزارش تصویری بسیاری بر این باورند که تهران عملاً با تأخیر در ازسرگیری مذاکرات، چه در وین یا در دوحه و عدم احیای برجام به دنبال رسیدن به نقطه گریز هسته‌ای است. در مقابل برخی هم بر این باورند که اساساً آنچه درباره ریزان ایران به توان ساخت سلاح اتمی در روزها و هفته‌های اخیر از زبان مقامات و مسئولان و برخی رسانه‌ها مطرح شده است، در راستای یک استراتژی دیپلماتیک با هدف پاسخ‌گویی در برابر تهدیدات صهیونیست‌ها و همچنین افزایش توان چانه‌زنی دیپلماتیک در جهت فشار هرچه بیشتر به طرف آمریکایی برای دادن امتیازهای مدنظر تهران است. دراین‌بین نکته مهم‌تر به واکنش‌های جهانی بازمی‌گردد. پایگاه اینترنتی وزارت امور خارجه ایالات متحده در اطلاعی‌ه دیروز یکشنبه خود اعلام کرد که اتونئی پلینکن، وزیر امور خارجه آمریکا و بنی گانتس، وزیر دفاع اسرائیل، در گفت‌وگوی تلفنی درباره موضوعات امنیتی، از جمله آنچه تهدیدات ایران عنوان شده است و همچنین حمایت واشنگتن از امنیت اسرائیل رابزنی کردند. پیش از این کمپ‌وگفت تلفنی پلینکن و گانتس اخیراً ایهود باراک، نخست‌وزیر اسبق اسرائیل، در نشریه تایم مقاله‌ای را به رشته تحریر درآورد که بر حمله یک‌جانبه و گسترده نظامی به ایران تأکید دارد؛ چراکه مقامات اسرائیل معتقدند ایران تا پایان تابستان سال جاری به یک کشور در آستانه هسته‌ای‌شدن تبدیل می‌شود و برنامه اتمی جمهوری اسلامی در حال رسیدن به نقطه‌ای است که به نظر نخست‌وزیر پیشین اسرائیل دیگر یک حمله نقطه‌ای و محدود نمی‌تواند آن را متوقف کند. در این زمینه فریدون مجلسی در تحلیلی که به «شرق» ارائه داد، بر این نکته تأکید می‌کند: «اسرائیل سعی دارد با اجماع جهانی یا جنگ گسترده را علیه ایران عملیاتی کند؛ چراکه به

باور اسرائیلی‌ها علاوه بر پرونده فعالیت‌های هسته‌ای، دو پرونده توان دفاعی و نفوذ موشکی ایران نیز قدرت تهران را به یک نقطه غیرقابل بازگشت و غیرقابل کنترل رسانده است، بنابراین برای کنترل ایران و مدیریت رفتارهای تهران باید صرفاً به شورای امنیت، بازگشت ایران به فصل هفتم، ایجاد منطقه پرواز ممنوع و حمله نظامی متوسل شد، البته این دیپلمات اسبق کشورمان سیاست دولت رئیسی را در تأخیر احیای برجام به امید رسیدن به نقطه گریز هسته‌ای در شرایط کنونی جایز نمی‌داند. مجلسی به «شرق» می‌گوید: «به‌هیچ‌وجه تأخیر در ازسرگیری مذاکرات و عدم احیای برجام نمی‌تواند راهکاری درست و نتیجه‌محور برای این دولت باشد؛ چراکه دولت سیزدهم در یک ارزیابی این تصور را دارد که می‌تواند با تأخیر در ازسرگیری مذاکرات و احیای برجام، شرایط را در نقطه کنونی فریز کرده و ثابت نگه دارد، درصورتی‌که اگر جامعه جهانی به این ارزیابی نهایی برسد که ایران با تأخیر در احیای برجام به دنبال بازی سیاسی است، عملکردی رادیکال‌تر را با راجع پرونده ایران به شورای امنیت و اجماع جهانی از خود بروز می‌دهد. درعین‌حال نباید شرایط سیاسی – اجتماعی در داخل کشور را هم از نظر دور داشت که پارامتر بسیار مهمی به شمار می‌رود و باید در تحلیل وزن آن را هم در نظر گرفت». محسن جلیلیوند هم در همین زمینه به «شرق» می‌گوید که چون طبق گفته وزیر دفاع اسرائیل، ایران تا رسیدن به نقطه گریز هسته‌ای تنها تا پایان تابستان امسال زمان نیاز دارد، تل‌آویو خود را به هر آب و آتشی می‌زند که این مهم محقق نشود. در این راستا نوشته نخست‌وزیر اسبق اسرائیل در تایم مؤید آن است که اسرائیل در جریان سفر جو بایدن به سرزمین‌های اشغالی، چراغ سبزی را از آمریکا برای هر اقدامی در جهت جلیلیوند می‌توان شاهد همراهی احتمالی ایالات متحده با اسرائیل در وحی پیگیری واکنش رادیکال با هدف نرسیدن ایران به نقطه گریز هسته‌ای بود. با این حال مهدی ذاکریان در بخشی از گفت‌وگویی که با «شرق» داشته است، به‌عنوان یک کارشناس این‌گونه پیش‌بینی می‌کند: «مسئله‌ای به نام حمله گسترده نظامی مطرح نیست؛ بلکه همان دستور کار سابق یعنی ترور، خراب‌کاری، جاسوسی، حمله موشکی و سایبری در دستور کار اسرائیلی‌ها قرار می‌گیرد؛ اما با شدت عمل بیشتر». اتفاقا گفته‌های دیروز یکشنبه سرلشکر یحیی رحیم‌صفوی، دستیار و مشاور عالی فرمانده معظم کل قوا، در جمع فرماندهان و پاسداران سپاه علی بن ابیطالب (ع) استان قم و مرکز آموزش علویون مبنی بر اینکه نیروهای مسلح باید خود را برای مقابله با «جنگ ترکیبی» دشمن آماده کنند، نشان می‌دهد که این تحلیل چندان هم دور از واقعیت جلوه نمی‌کند. در جمع‌بندی آنچه مطرح شد، باید گفت که مجموعه شرایط داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی آینده مبهم، تیره و پیچیده‌ای از توافق هسته‌ای به دست می‌دهد. از این منظر به همان اندازه که احتمال شکست کامل مذاکرات، عدم احیای برجام و به تبع آن رسیدن ایران به نقطه گریز هسته‌ای وجود دارد، می‌توان به ازسرگیری گفت‌وگوها و احیای توافق هم امیدوار بود. حال باید دید تحولات روزها و هفته‌های آتی آیستن چه اتفاقاتی خواهد بود؛ احیا یا مرگ برجام؟

از نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران دانشگاهی و حوزوی و راهبردی در طراحی الگو در عرصه‌های مختلف، اندیشکده‌هایی را عناوین معین به عنوان اتاق فکر منسجم با حضور صاحب‌نظران با سابقه فعالیت مؤثر در سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و فعالیت مدیریت راهبردی، استادان و فضلای حوزه و دانشگاه که در موضوع اندیشکده صاحب کرسی یا آثار علمی هستند و کارآفرینان و فعالان برجسته غیردولتی صاحب‌نظر و متخصص و محققان جوانان براساس منطقی تعریف‌شده تشکیل داده و وظایف مطالعه و تدوین پیش‌نویس بخش‌های تخصصی الگو را بر عهده آنان گذاشته است.

حوزه‌ها هستیم. به همین دلیل در گزاره‌های مختلفی پیش‌نویس از سند الگو، از مفاهیمی چون اقتصاد معنوی و امثال آن استفاده شده است. واعظ‌زاده در ادامه افزود: خوشبختانه اندیشکده‌های سیاست و معنویت قدم‌های خوبی را در حوزه مشترک برداشته‌اند. تبیین تأثیر معنویت بر زندگی و زمینه‌های مختلفی از این نوع، وجه تمایز سند الگو با دیگر اسناد فرادستی است. در ادامه حجت‌الاسلام آذربایجانی رئیس اندیشکده معنویت اظهار داشت: معنویت مستلزم نوعی فراوری از نگاه مادی و خودخواهی در ابعاد بینی، گرایشی و کنشی است که سمت و سوی آن توحیدی و خدامحوری است. نگاه به غیب و لایه‌های ملکوتی، بخش مهمی از معنویت

رئیس شورای عالی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت درباره چیستی معنویت توضیح داد: عده‌ای امور غیرمحسوس را معنوی می‌دانند، بعضی‌ها هم قواعد علوم تجربی را معنوی می‌دانند. بعضی دیگر از متفکران، گوهر و ذات اشیا را غیرمادی می‌دانند؛ اما آنچه مسلم است ذوات مادی لزوماً معنوی نیست. شاید بتوان گفت معنویت از شناخت بالاتر است؛ معنویت باور به حقایق غیرمادی عالی (غیب) است. به عبارتی می‌توان گفت، معنویت باور به غیب است. این باور ممکن است به عنوان پارادایم بر علم و فکر و همین‌طور بر زندگی فردی و اجتماعی اثرگذار باشد. در مباحث الگو به دنبال شناخت چنین رابطه‌ای بین معنویت و دیگر

در نشست مشترک رئیس مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با رئیس و اعضای اندیشکده‌های معنویت و سیاست، رئیس شورای عالی الگوی اسلامی ایرانی مطرح کرد: در نظریه سیاسی مورد نظر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به دو وجه سیاسی و معنوی توجه شده است. دکتر واعظ‌زاده که در جمع اعضای دو اندیشکده معنویت و سیاست سخن می‌گفت درخصوص توجه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به معنویت گفت: برخلاف ساختارهای معمول برنامه‌ریزی، در مرکز الگو، اندیشکده مستقلی با عنوان اندیشکده معنویت تأسیس شده تا هم مفهوم معنویت را تبیین کند و هم رابطه آن را با سایر بخش‌ها، ترسیم کند.

۲وجه سیاسی ومعنوی در الگوی اسلامی – ایرانی پیشرفت